

TEISĖ KREIPTIS Į EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMĄ GINČIJANT EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUCIJŲ NEVEIKIMĄ

Arvydas Budnikas

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas
Ateities g. 20, LT-08083 Vilnius, Lietuva
Tel.: +370 648 04729
El. paštas: arvydas.budnikas@yahoo.com

Pateikta 2014 m. rugsėjo 29 d., parengta spausdinti 2014 m. lapkričio 20 d.

doi:10.13165/JUR-14-21-4-05

Įvadas

Europos Sąjungos (toliau tekste vadinama ir ES) neteisėto neveikimo konstatavimo procedūra yra įtvirtinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau tekste vadinama ir SESV) 265 straipsnyje. SESV 265 straipsnis suteikia galimybę ieškovams pareikšti ieškinį dėl neveikimo, kai ES institucija neteisėtai neveikia, t. y. nepriima atitinkamo teisės akto, nors turėjo pareigą jį priimti: „*Jei Europos Parlamentas, Europos Vadovų Taryba, Taryba, Komisija arba Europos Centrinis Bankas, pažeisdami Sutartis, nesiima atitinkamų veiksmų, valstybės narės ir kitos Sąjungos institucijos gali kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su ieškiniu dėl šio pažeidimo nustatymo. <...> Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo <...> gali paduoti Teismui skundą, kad Sąjungos institucija arba įstaiga, ar organas to asmens atžvilgiu nepriėmė kokio nors akto, išskyrus rekomendaciją ar nuomonę.*“¹

1 Lenaerts, K.; Maselis, I.; Gutman, K. *EU procedural law*. Oxford University Press, 2014, p. 419.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ieškovų teisė pareikšti ieškinį dėl ES institucijų veikimo, t. y. ieškovų teisė pareikšti ieškinį pagal SESV 263 straipsnį, ir situacijos, kai ginčijami ES institucijų priimti teisės aktai, teisės doktrinoje yra išsamiai išnagrinėta tiek Lietuvos Respublikos², tiek užsienio teisės mokslininkų³.

Pažymėtina, kad ieškovų teisė pareikšti ieškinį (lot. *locus standi*) pagal SESV 265 straipsnį dėl ES institucijų neveikimo Lietuvos teisės doktrinoje iki šiol apskritai nenagrinėta, o užsienio mokslininkai šią temą nagrinėja fragmentiškai ir neišsamiai⁴. Pažymėtina ir tai, kad patys užsienio teisės mokslininkai pripažįsta, jog teisei pareikšti ieškinį dėl neveikimo, palyginti su teise pareikšti ieškinį dėl teisės akto panaikinimo⁵, teisės doktrinoje skiriama per mažai dėmesio. Be to, pastebima, kad dėl nepakankamos analizės šioje srityje, aiškinant teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo, net ir užsienio teisės doktrinoje pasitaiko teorinio pobūdžio klaidų⁶. Manytina, kad dėl nepakankamos teisės pareikšti ieškinį dėl neveikimo analizės sunkumus patiria ir potencialūs ieškovai, kurie gali nesuprasti, kokiomis sąlygomis jie turi teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo pagal SESV 265 straipsnį⁷. Atsižvelgiant į tai, kad teisė pa-

- 2 Žr., pvz., Tamavičiūtė, V. *Prejudicinis sprendimas dėl Europos Sąjungos teisės akto galiojimo*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012; Limantė, A. *Privačių subjektų teisė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ginčijant Europos Sąjungos teisės aktus*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010; Tamavičiūtė, V. *Privataus asmens locus standi ginčijant Europos Sąjungos teisės aktų teisėtumą: ar pagrįstai kritikuojamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas? Socialinių mokslų studijos*. 2010, 1(5): 27–289; Limantė, A. Tiesioginė sąsaja ieškiniuose dėl panaikinimo. *Teisė*. 2009, 71: 132–146.
- 3 Bampzeli, S. The Action for annulment under Article 173(4) EC Treaty for non-privileged applicants. University of Essex, 1997; Werkmeister, C.; Pötters, S.; Traut, J. Regulatory Acts within Article 263(4) TFEU – A Dissonant Extension of Locus Standi for Private Applicants, Cambridge yearbook of European legal studies, 2011, p. 311–332; Schwarze, J. Judicial Review of European Administrative Procedure. *Law and Contemporary Problems*. 2004, volume 68, issue 1: 85–106.
- 4 Žr., pvz., Lang, J. T.; Raftery, C. Remedies for the Commission’s failure to act in “comitology” cases. *European Law Review*. 2011, volume 2: 264–275; Due, O. Legal remedies for the failure of European Community Institutions to act in conformity with EEC Treaty provisions. *Fordham International Law Journal*. 1990, volume 14, issue 2: 341–358; Laule, G. Action for failure to act in state aid cases: Case T-95/96, *Gestelevision Telecinco SA v Commission of the European Communities*, Judgment of 15 September 1998, *Comparative and International Law Journal of Southern Africa*. 1999, volume 32, issue 3: 376–385.
- 5 Lenaerts, K.; Maselis, I.; Gutman, K., *supra* note 1, p. 419.
- 6 P vz., mokslininkas E. Kirkas teigia, kad ieškinį dėl neveikimo privatus asmuo gali pateikti tik dėl jo atžvilgiu nepriimto teisės akto. Mokslininkas nurodo, kad privatūs ieškovai neva negali pareikšti ieškinių dėl ne jiems skirtų teisės aktų nepriėmimo ir kad ieškiniuose pagal SESV 265 straipsnį netaikomi tiesioginės ir konkrečios sąsajos reikalavimai. Iš tikrųjų šie reikalavimai taikomi ir tai plačiau analizuojama šiame straipsnyje. Žr. Kirk, E. *EU Law*. Pearson Education Limited, 2009, p. 52.
- 7 P vz., kai kuriuose ES teisei skirtuose šaltiniuose ieškinių dėl neveikimo procedūra pagal SESV 265 straipsnį apskritai nenagrinėjama ar jos problematikai neskiriam pakankamo dėmesio,

reikšti ieškinį dėl neveikimo teisinėje literatūroje išsamiai ir tinkamai neatskleista, šio straipsnio tikslas yra užpildyti šią spragą ir išanalizuoti, kokie ieškovai bei kokiomis sąlygomis turi teisę tokį ieškinį pareikšti. Šiuo straipsniu taip pat siekiama nustatyti gaires, padėsiančias ieškovams tinkamai pasinaudoti SESV 265 straipsnyje įtvirtinta procedūra. Taigi, dėl minėtų priežasčių šiame moksliniame straipsnyje yra nagrinėjama ieškovo teisė pareikšti ieškinį dėl neveikimo pagal SESV 265 straipsnį.

Moksliniame straipsnyje taikomi loginis-analitinis, sisteminės analizės, lingvistinis, apibendrinimo ir išvadų metodai.

1. Privilegiuotų ieškovo teisė pareikšti ieškinį dėl neveikimo

Pagal SESV 265 straipsnį valstybės narės, ES Komisija, Europos Parlamentas, ES Taryba, Europos Vadovų Taryba, Europos Centrinis Bankas ir ES Audito Rūmai yra laikomi privilegijuotais ieškovais (toliau tekste kartu vadinami ir Privilegijuotais ieškovais)⁸. Kaip teigia mokslininkai (J. Steiner, L. Woods ir P. Watson), Privilegijuoto ieškovo statusas reiškia, kad tokie ieškovai turi teisę pareikšti ieškinį dėl bet kurio ES institucijų neveikimo, t. y. dėl atsisakymo priimti bet kokią teisės aktą, ir Privilegijuotiems ieškovams nereikia įrodinėti savo suinteresuotumo teisės akto nepriėmimo procese⁹. Profesorius T. C. Hartley pažymi, kad Privilegiuoti ieškovai gali bet kada naudotis SESV 265 straipsnyje įtvirtinta procedūra, nes jiems nėra taikoma jokių esminių ribojimų pareiškiant ieškinį¹⁰. Svarbu atkreipti dėmesį, kad kitos ES įstaigos ir organai, kurie aiškiai neįvardinti ieškovais SESV 265 straipsnyje, negali būti ieškovais bylose dėl neveikimo, o gali būti tik atsakovais tokio pobūdžio bylose¹¹.

Gali kilti klausimas, ar Privilegiuoti ieškovai turi teisę ginčyti ES institucijų atsisakymą priimti neprivalomo pobūdžio ir todėl teisiųjų pasekmių nesukeliantį teisės aktą. Analizuojant SESV 265(1) straipsnį matyti, kad nėra numatyta jokių ribojimų Privilegiuotų ieškovo teisėje pareikšti ieškinį, todėl galima teigti, kad Privilegiuotiems ieškovams nėra kliūčių ginčyti neprivalomo pobūdžio teisės akto nepriėmimą. Tuo tarpu kalbant apie privačių fizinių ir juridinių ieškovo (toliau tekste vadinama ir Neprivilegiuoti ieškovai) teisę pareikšti ieškinį, pažymėtina, kad SESV 265(3)

žr. Chalmers, D.; Hadjiemmanuil, C.; Monti, G.; Tomkins, A. *European Union law*. Cambridge university press, 2006; Fairhurst, J. *Law of the European Union*, 7th edition, Pearson Education limited, 2010 ir kt.

8 ES Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad SESV 265 straipsnis suteikia teisę ieškinį dėl neveikimo pareikšti visoms ES institucijoms, žr. ES Teisingumo Teismo 1985 m. gegužės 22 d. sprendimą byloje *Europos Parlamentas prieš ES Tarybą*, bylos Nr. 13/83. Rink. p. 01513, paras 16–17.

9 Steiner, J.; Woods, L.; Watson, P. *EU law*, 11th edition, Oxford University Press, 2012, p. 294.

10 Hartley, T. *The foundations of European Union law*, 8th edition. Oxford University Press, 2014, p. 405.

11 Schermers, G. H.; Waelbroeck, F. D. *Judicial Protection in the European Union*, 6th edition. Kluwer Law International, 2001, p. 376–377.

straipsnyje yra įtvirtinta, kad Neprivilegiuoti ieškovai negali ginčyti ES institucijos atsisakymo priimti rekomendaciją ar nuomonę, t. y. negali ginčyti ES institucijos atsisakymo priimti neprivalomo pobūdžio teisės aktus. Taigi, iš SESV 265 straipsnio lingvistinės analizės būtų galima daryti prielaidą, kad Privilegiuoti ieškovai gali ginčyti ir nesukeliančių teisinių pasekmių neprivalomo pobūdžio teisės aktų nepriėmimą, kadangi SESV 265(1) straipsnyje nenurodyta, kad Privilegiuoti ieškovai to negalėtų padaryti, tuo tarpu SESV 265(3) straipsnyje nurodyta, kad Neprivilegiuoti ieškovai negali ginčyti ES institucijos atsisakymo priimti neprivalomo pobūdžio teisės aktus¹².

Būtina pažymėti, kad nepaisant to, jog SESV 265(1) straipsnyje neįtvirtinta, kad Privilegiuoti ieškovai neturi teisės ginčyti atsisakymą priimti neprivalomo pobūdžio ir teisinių pasekmių nesukeliantį teisės aktą, vis dėlto toks ribojimas faktiškai yra taikomas¹³. Pavyzdžiui, byloje *Europos Parlamentas prieš ES Tarybą*, Europos Parlamentas siekė pripažinti neteisėtu ES Tarybos neveikimą, kai ši nepriėmė ES biudžeto projekto. ES Taryba byloje teigė, kad tokio neveikimo ginčyti neleistina, kadangi biudžeto projektas nėra privalomo pobūdžio aktas, bet yra tik parengiamoji stadija galutiniam biudžetui priimti, t. y. preliminarus teisės aktas¹⁴. Pažymėtina, kad teisės akto projektas, kuris pats savaime nėra galutinis teisės aktas, bet yra pirmasis žingsnis priimant kitą teisės aktą, yra vadinamas preliminariniu teisės aktu¹⁵. Generalinis advokatas Mischo minėtoje byloje *Europos Parlamentas prieš Tarybą* nurodė, kad neveikimas pagal SESV 265 straipsnį turi būti suprantamas kaip neveikimas atsisakant priimti tokį teisės aktą ar priemones, kurie sukelia teises pasekmes, ir yra visiškai nesvarbu, koks yra nepriimto teisės akto ar priemonės pavadinimas, pobūdis ar forma. Kadangi biudžeto projektas (preliminarus aktas)¹⁶ sukelia teises pasekmes Europos Parlamentui, kuris, negavęs parengto biudžeto projekto, negali jo svarstyti ir todėl negali priimti galutinio biudžeto, biudžeto projekto nepriėmimas pagal SESV 265 straipsnį gali būti ginčijamas kaip sukeliantis teises pasekmes¹⁷. Šioje byloje ES Taryba nelaukė teismo sprendimo paskelbimo ir biudžeto projektą priėmė.

12 ES Teisingumo Teismo 1996 m. liepos 11 d. nutartis byloje *Europos Parlamentas prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-445/93. Rink. nepaskelbta.

13 ES Teisingumo Teismo 1993 m. liepos 10 d. nutartis byloje *Liberaldemokratai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153, paras 1-3.

14 Generalinio advokato Mischo 1988 m. gegužės 26 d. išvada sujungtose bylose *Europos Parlamentas prieš ES Tarybą*, bylų Nr. 377/87 ir 383/87. Rink. p. 04017, para 26.

15 Generalinio advokato Darmon 1993 m. kovo 24 d. išvada byloje *Liberaldemokratai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153, para 64.

16 Pažymėtina, kad preliminarus teisės aktas negali būti ginčijamas pagal SESV 263 straipsnį, kadangi pagal SESV 263 straipsnį galima ginčyti tik galutinius teisės aktus. Preliminarus teisės akto nepriėmimas pagal SESV 265 straipsnį yra ginčijamas, nes preliminarus teisės aktas sukelia teises pasekmes. Žr. Generalinio advokato Darmon 1993 m. kovo 24 d. išvadą byloje *Liberaldemokratai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153, para 80.

17 Generalinio advokato Mischo 1988 m. gegužės 26 d. išvada sujungtose bylose *Europos Parlamentas prieš ES Tarybą*, bylų Nr. 377/87 ir 383/87. Rink. p. 04017, paras 30-32.

Taigi, nors SESV 265(1) straipsnyje neįtvirtinta, kad Privilegijuoti ieškovai neturi teisės ginčyti atsisakymo priimti neprivalomo pobūdžio ir teisinių pasekmių nesukeliantį teisės aktą, vis dėlto darytina išvada, kad Privilegijuotiems ieškovams, kaip ir Neprivilegijuotiems ieškovams, formaliai yra taikomas reikalavimas ginčyti tik tokią ES institucijų neveikimą, kuris sukelia teises pasekmes¹⁸. Taigi, ieškiny s dėl preliminaraus ar galutinio teisės akto nepriėmimo galimas tuomet, kai preliminarus ar galutinio teisės akto nepriėmimas gali sukelti teises pasekmes¹⁹. Tokias išvadas patvirtina ir ES Teisingumo Teismo bylos *Les Verts* teiginiai, kai teismas pasisakė, kad tiesioginiai ieškiniai²⁰ ES galimi tik prieš tokią ES institucijų veiklą, kuri sukelia teises pasekmes. Priešingu atveju tokie ieškiniai neturėtų prasmės ir tikslo, o ieškovo inicijuojami betiksliai procesai prieštarautų SESV dvasiai²¹.

Pažymėtina, kad pagal SESV 265 straipsnį Privilegijuotais ieškovais yra pripažįstamos visos ES institucijos: „<...> *Sąjungos institucijos gali kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su ieškiniu* (dėl neveikimo – *aut. pastaba*) dėl šio pažeidimo nustatymo“. Pabrėžtina, kad ES teismai taip pat yra ES institucijos²². Probleminis klausimas yra tai, ar ES teismai, kaip ES institucijos, gali būti ieškovais pagal SESV 265 straipsnį. Lingvistinis SESV 265 straipsnio aiškinimas lyg ir suponuotų prielaidą, kad ES teismai galėtų pateikti ieškinį dėl neveikimo, tačiau kaip yra nurodęs generalinis advokatas Lenz, ES teismai negali kreiptis su ieškiniu pagal SESV 265 straipsnį, kadangi ES teismai užtikrina teisminę apsaugą, o ne jos siekia²³. Manytina, kad tokia pozicija yra teisinga ir dėl kitos priežasties. Jeigu ES teismams būtų leista būti ir ieškovais bylose dėl neveikimo, ir tokias bylas nagrinėti, būtų pažeistas nešališkumo principas. Iš esmės būtų netoleruotina situacija, kai tas pats subjektas galėtų būti teisėju savo paties byloje. ES teismai užtikrina teisingumą tik tuomet, kai į juos yra kreipiamasi, o patys tokių bylų inicijuoti negali²⁴. Nėra buvę nė vieno atvejo, kai ES teismai būtų padavę ieškinį dėl neveikimo pagal SESV 265 straipsnio normas.

18 Generalinio advokato Darmon 1993 m. kovo 24 d. išvada byloje *Liberaldemokratai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153, para 29.

19 *Ibid.*, para 63.

20 Tiesioginiai ieškiniai yra tokie ieškiniai, kurie paduodami tiesiogiai ES teismams. Tokie ieškiniai yra ieškiniai dėl valstybės narės įsipareigojimų nevykdymo (SESV 258 ir 259 straipsniai), ieškiniai dėl panaikinimo (SESV 263 straipsnis), ieškiniai dėl neveikimo (SESV 265 straipsnis), ieškiniai dėl žalos iš ES atlyginimo (SESV 340 straipsnis).

21 ES Teisingumo Teismo 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Les Verts prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. 294/83. Rink. p. 01339, paras 24-25.

22 Hartley, T., *supra* note 9, p. 405–406.

23 Generalinio advokato Lenz 1985 m. vasario 7 d. išvada byloje *Europos Parlamentas prieš Europos Bendrijų Tarybą*, bylos Nr. 13/83. Rink. p. 01513, para 2.1.2.1.

24 Douglas-Scott, S. The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights after the Treaty of Lisbon. *Human rights law review*. 2011, vol. 11, issue 4: 645–682.

Apibendrinant Privilegijuotų ieškovo padėtį pagal SESV 265 straipsnį, galima pasiremti mokslininko A. G. Toth'o išvada, kad valstybės narės ir ES institucijos, išskyrus ES teismus, gali ginčyti tokių ES institucijų neveikimą, kai nepriimamas teisinis pasekmes sukeliantis teisės aktas, įskaitant tiek bendrojo pobūdžio teisės aktą (direktyvą ar reglamentą), tiek ir individualaus pobūdžio teisės aktą (sprendimą)²⁵. Vienintelis ribojimas yra tas, kad Privilegijuoti ieškovai negalės kreiptis su ieškiniu į teismą tuo atveju, kai sieks ginčyti teisinių pasekmių nesukeliančio teisės akto nepriėmimą. Toliau yra analizuojama Neprivilegijuotų ieškovo teisė pareikšti ieškinį dėl neveikimo pagal SESV 265 straipsnio normas.

2. Neprivilegijuotų ieškovo teisė pareikšti ieškinį dėl neveikimo

Kaip jau minėta, privatus fiziniai ir juridiniai asmenys laikomi Neprivilegijuotais ieškovais pagal SESV 265(3) straipsnį. Šis SESV 265(3) straipsnis aiškiai įtvirtina, kad Neprivilegijuoti ieškovai negali ginčyti tokio neveikimo, dėl kurio nepriimama rekomendacija ar nuomonė: „*Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo <...> gali paduoti Teismui skundą, kad Sąjungos institucija arba įstaiga, ar organas to asmens atžvilgiu nepriėmė kokio nors akto, išskyrus rekomendaciją ar nuomonę.*“ Rekomendacija ir nuomonė yra neįpareigojantys bei teisinių pasekmių nesukeliantys teisės aktai. Gali kilti klausimas, ar Neprivilegijuotas ieškovas gali ginčyti kitų neprivalomo pobūdžio teisės aktų nepriėmimą, jeigu jie vadintųsi ne rekomendacija ar nuomone. Į šį klausimą ES Teisingumo Teismas atsakė byloje *Borromeo*, kurioje nagrinėjo situaciją, kai Neprivilegijuotas ieškovas skundė ES Komisijos neveikimą dėl to, kad ES Komisija ieškovui nesuteikė konsultacijos, kaip elgtis tuo atveju, kai tarpusavyje viena kitai prieštaravo ES ir nacionalinės teisės nuostatos. ES Teisingumo Teismas konstatavo, kad konsultacija nesukurtų Neprivilegijuotam ieškovui jokių teisinių pasekmių, todėl ieškinio nepriėmė²⁶. Taigi, nesvarbu, kokio pavadinimo būtų teisės aktas, jeigu jis nesukels teisinių pasekmių, Neprivilegijuotas ieškovas dėl jo nepriėmimo negalės kreiptis į teismą pagal SESV 265 straipsnį.

Atkreiptinas dėmesys, kad Neprivilegijuoti ieškovai, analogiškai kaip ir Privilegijuoti ieškovai, gali ginčyti preliminarinių teisės aktų nepriėmimą, jeigu preliminarinių teisės aktų nepriėmimas gali sukelti teises pasekmes²⁷. Pavyzdžiui, ES Komisijos reglamento (EB) Nr. 773/2004²⁸ 7 straipsnyje įtvirtinta, kad kai ES Komisija mano,

25 Toth, A. G. *The law as it stands on the appeal for failure to act*. Legal issues of European integration, 1975, p. 84.

26 ES Teisingumo Teismo 1970 m. liepos 15 d. sprendimas *Borromeo prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 6/70. Rink. p. 00815, paras 1-10.

27 ES Teisingumo Teismo 1971 m. kovo 31 d. sprendimas byloje *ES Komisija prieš ES Tarybą*, bylos Nr. 22/70. Rink. p. 00263, Paras 38-42.

28 ES Komisijos 2004 m. balandžio 7 d. reglamentas (EB) Nr. 773/2004 dėl bylų nagrinėjimo ES Komisijoje pagal SESV 101 ir 102 straipsnius tvarkos, OL 123.

kad, remiantis jos turima informacija, nėra pakankamo pagrindo imtis veiksmų dėl skundo konkurencijos teisės srityje, ji informuoja ieškovą apie savo motyvus ir nustato terminą, per kurį ieškovas gali pateikti savo požiūrį raštu. Taigi, kaip matyti, prieš priimdama galutinį sprendimą atmesti skundą, ES Komisija turi priimti preliminarių sprendimą skundą atmesti ir suteikti ieškovui galimybę pateikti papildomus argumentus, kurie galimai pakeistų ES Komisijos nuomonę²⁹. Generalinis advokatas Darmon pažymėjo, kad tokio preliminarus sprendimo priėmimas sukelia teisinės pasekmes Neprivilegijuotam ieškovui dėl to, kad minėtas preliminarus sprendimas suteikia teisę Neprivilegijuotam ieškovui pateikti papildomus argumentus dėl pažeidimo buvimo. Kadangi toks preliminarus teisės aktas sukelia teisinės pasekmes, todėl tuo atveju, jeigu ES Komisija minėto teisės akto nepriimtų, privatus asmuo galėtų pateikti ieškinį dėl ES Komisijos neveikimo nepaisant to, kad tokio preliminarus akto negalima ginčyti pagal SESV 263 straipsnį, pagal kurį ginčytini tik galutiniai, bet ne preliminarūs teisės aktai³⁰. Tokios pozicijos laikomasi ir ES teismų praktikoje³¹.

Svarbu pažymėti, kad ES Teisingumo Teismo praktikoje yra konstatuota, kad Neprivilegijuoti ieškovoai taip pat negali ginčyti bendrojo pobūdžio ES teisės aktų (direktyvų ir reglamentų) nepriėmimo, taip pat negali ginčyti ir šių teisės aktų pakeitimų nepriėmimo³². Byloje *Mackprang* ES Teisingumo Teismas konstatavo, kad Neprivilegijuotas ieškovas negali pateikti ieškinio pagal SESV 265 straipsnį, kai nepriimamas net ir sprendimo formos bendrojo pobūdžio teisės aktas, kuris yra adresuotas valstybei narei³³. Generalinis advokatas Dutheillet bylos *Mackprang* išvadoje nurodė, kad Neprivilegijuotas ieškovas negali ginčyti teisės akto nepriėmimo, kai nepriimtas teisės aktas, jeigu jis būtų priimtas, būtų taikytinas abstrakčiai, o ne apibrėžtiems adresatams³⁴. Pažymėtina, kad ES Teisingumo Teismo praktikoje laikomasi požiūrio, kad svarbiausia yra ne teisės akto forma, bet turinys, ir jeigu ES institucijos Neprivilegijuoto ieškovo atžvilgiu nepriimtų sprendimo, kurio vien pavadinimas būtų „direk-

29 ES Bendrojo Teismo 1995 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Guérin Automobiles prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-186/94. Rink. p. II-01753, paras 25-26.

30 Generalinio advokato Darmon 1993 m. kovo 24 d. išvada byloje *Liberaldemokratai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/9., Rink. p. I-03153, para 78.

31 ES Bendrojo Teismo 1992 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje *Asia Motor France prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-28/90. Rink. p. II-02285, paras 28-29.

32 ES Teisingumo Teismo 1979 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Fédération nationale prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 60/79. Rink. p. 02429, para 3; 1979 m. kovo 28 d. sprendimas byloje *Granaria BV prieš ES Tarybą ir ES Komisiją*, bylos Nr. 90/78. Rink. p. 01081, para 14; 1972 m. kovo 8 d. sprendimas byloje *Nordgetreide prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 42/71. Rink. p. 00105, para 5; ES Bendrojo Teismo 1996 m. lapkričio 26 d. nutartis byloje *Hedwig prieš ES Tarybą*, bylos Nr. T-167/95. Rink. p. II-01607, para 3.

33 ES Teisingumo Teismo 1971 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Mackprang prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15/71. Rink. p. 00797, paras 1-6.

34 Generalinio advokato Dutheillet 1971 m. rugsėjo 28 d. išvada byloje *Mackprang prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15/71. Rink. p. 00797, p. 808.

tyva“, tokį neveikimą asmuo galėtų ginčyti pagal SESV 265 straipsnį³⁵. Darytina išvada, kad Neprivilegiuotas ieškovas gali kreiptis tik dėl teisines pasekmes sukeliančio individualaus pobūdžio teisės akto nepriėmimo, t. y. dėl sprendimo, kuris būtų arba preliminarus, arba galutinis.

Pabrėžtina, kad Neprivilegiuotų ieškovų teisė pareikšti ieškinį dėl neveikimo yra labiau ribota nei Privilegiuotų ieškovų, kuriems nereikia įrodinėti suinteresuotumo dėl nepriimto teisės akto³⁶. SESV 265(3) straipsnyje paraidžiui yra įtvirtinta, kad Neprivilegiuotas ieškovas gali ginčyti tik tokį neveikimą, kuris yra įvykdytas Neprivilegiuoto ieškovo atžvilgiu, t. y. kai neteisėto neveikimo atveju ES institucija nepriima teisės akto, adresuoto Neprivilegiuotam ieškovui. Pavyzdžiui, ieškinyje dėl neveikimo byloje *Yusef* buvo priimtas, kai Neprivilegiuotas ieškovas byloje teigė, kad ES Komisija nepriėmė jam adresuoto sprendimo, kuriuo Neprivilegiuotas ieškovas būtų buvęs išbrauktas iš asmenų, keliančių grėsmę saugumui, sąrašo³⁷. Požiūris į Neprivilegiuotų asmenų teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo nepriimant tik Neprivilegiuotiems asmenims adresuoto teisės akto yra vadinamas siauru požiūriu³⁸. Vėliau³⁹ ES teismų praktikoje Neprivilegiuotų ieškovų teisė pareikšti ieškinį dėl neveikimo buvo išplėsta ir atsirado vadinamasis platus požiūris⁴⁰. Detali siauro ir plataus požiūrių analizė bei jų praktinė reikšmė yra pateikiama toliau.

2.1. Siauras požiūris į Neprivilegiuotų ieškovų teisę pareikšti ieškinį

SESV 265(3) straipsnyje yra nurodyta, kad: „*Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo <...> gali paduoti Teismui skundą, kad Sąjungos institucija arba įstaiga ar organas to asmens atžvilgiu nepriėmė kokio nors akto <...>*.“ Atsižvelgiant į lingvistinį SESV 265(3) straipsnio aiškinimą, ankstesnėje teisminėje praktikoje iki 1993 m. vasario 16 d. buvo laikomasi siauro požiūrio į Neprivilegiuotų ieškovų teisę pareikšti ieškinį pagal SESV 265 straipsnį, kuris reiškė, kad Neprivilegiuotas ieškovas gali ginčyti tik

35 Generalinio advokato Reischl 1973 m. gruodžio 5 d. išvada byloje *Holtz & Willemsen prieš ES Tarybą ir ES Komisiją*, bylos Nr. 134/73. Rink. p. 00001, p. 14, taip pat žr. ES Teisingumo Teismo 1962 m. gruodžio 14 d. sprendimą byloje *Confédération nationale prieš ES Tarybą*, bylų Nr. 16/62 ir 17/62. Rink. p. 00901, 1971 m. gegužės 13 d. sprendimą byloje *International Fruit Company ir kt. prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 44-7. Rink. p. 00411 ir kt.

36 Generalinio advokato Darmon 1993 m. kovo 24 d. išvada byloje *Liberaldemokratai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153, para 8.

37 Žr. ES Bendrojo Teismo 2014 m. kovo 21 d. sprendimą byloje *Yusef prieš ES Komisiją*, bylos T306/10. Rink. nepaskelbta.

38 Žr., pvz., Giannakopoulos, T. Right to Bring an Action before the European Courts against the Various Decisions of the Commission in State Aid Cases, World Competition. 2002, vol. 23, issue 3: 99; Shaw, J. Competition Complainants: A Comprehensive System of Remedies? *European Law Review*. 1993, p. 435 ir kt.

39 Po 1993 m. vasario 16 d.

40 Hartley, T., *supra* note 9, p. 406.

jam adresuotą neveikimą⁴¹. Generalinis advokatas Slynn yra nurodęs, kad Neprivilegijuotų ieškovų teisių gynība pagal SESV 265(3) straipsnį yra siauresnė nei ieškiniuose dėl panaikinimo pagal SESV 263(4) straipsnį, kai Neprivilegijuoti ieškovai ginčija teisės aktus, kadangi SESV 263(4) straipsnio formuluotė suteikia galimybę Neprivilegijuotam ieškovui pateikti ieškinį dėl teisės akto panaikinimo ir tuo atveju, kai teisės aktas adresuotas kitam asmeniui, tačiau tas teisės aktas yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su Neprivilegijuotu ieškovu⁴². Generalinis advokatas atkreipė dėmesį, kad SESV 265(3) straipsnio formuluotė neleidžia pateikti ieškinio dėl neveikimo analogiškoje situacijoje⁴³. Generalinis advokatas pažymėjo ir tai, jog, pagal SESV 265(3) straipsnio formuluotę, Neprivilegijuotas ieškovas gali pateikti ieškinį dėl neveikimo tik tuomet, kai nepriimamas teisės aktas, kuris turėjo būti adresuotas Neprivilegijuotam ieškovui. Galiausiai generalinis advokatas pabrėžė taisyklę, pagal kurią turėtų būti sprendžiama, ar Neprivilegijuoto ieškovo ieškinys dėl neveikimo priimtinas: Neprivilegijuotas ieškovas privalo įrodyti, kad ES institucija nepriėmė Neprivilegijuotam ieškovui adresuotino sprendimo, nors pagal ES teisės aktus buvo pareiga tokį sprendimą priimti⁴⁴.

Pavyzdžiui, byloje *Lord Bethell* Neprivilegijuotas ieškovas įtarė, kad aviakompanijos yra susitarusios dėl skrydžių kainų fiksavimo, ir prašė ES Komisijos šią situaciją ištirti. ES Komisija atsakė Neprivilegijuotam ieškovui, kad tokio pažeidimo tyrimas yra valstybių narių atsakomybė, tačiau vis dėlto, jeigu ES Komisija pažeidimą nustatys, ji imsis priemonių. Ieškovas nebuvo patenkintas tokia ES Komisijos pozicija ir pateikė ieškinį teismui dėl neveikimo⁴⁵. ES Teisingumo Teismas šioje byloje konstatavo, kad tam, kad ieškinys būtų priimtinas, Neprivilegijuotas ieškovas turi įrodyti tai, kad ES Komisija Neprivilegijuoto ieškovo atžvilgiu nepriėmė teisės akto, kurį priimti Neprivilegijuotas ieškovas teisėtai galėtų reikalauti pagal ES teisę⁴⁶. Teismo metu ieškovui buvo užduotas klausimas, kokios priemonės, ieškovo nuomone, iš ES Komisijos ieškovas turi teisę reikalauti. Ieškovas atsakė, kad, jo nuomone, ieškovas turi teisę reikalauti į jo skundą adekvataus atsakymo, kuriame būtų nurodyta, kad ES Komisija imsis veiksmų pagal skundą, arba kad ES Komisija nurodytų, jog pagal skundą neveiks, ir kad pateiktų racionalias neveikimo priežastis. Teismas, išklausęs ieškovą nurodė, kad pagrindinis klausimas, į kurį reikia atsakyti, yra tai, ar ES Komisija pagal ES teisę privalėjo priimti

41 Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu ši taisyklė netaikoma, žr. ES Bendrojo Teismo 1996 m. gegužės 22 d. sprendimą byloje *AITEC prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-277/94. Rink. p. II-00351, para 62.

42 SESV 263(4) straipsnyje yra nurodyta, kad „Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pateikti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję <...>“.

43 Generalinio advokato Gordon Slynn 1982 m. gegužės 6 d. išvada byloje *Bethell prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 246/81. Rink. p. 02277, p. 2295-2296.

44 *Ibid.*, p. 2295-2296.

45 ES Teisingumo Teismo 1982 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Bethell prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 246/81. Rink. p. 02277, paras 5-6.

46 *Ibid.*, para 13.

Neprivilegiuotam ieškovui adresuotina sprendimą pagal jo prašymą⁴⁷. Teismas, toliau analizuodamas teisę pareikšti ieškinį, nurodė, kad šioje byloje yra akivaizdu, kad Neprivilegiuotas ieškovas prašo priimti ne sprendimą jo atžvilgiu, bet pradėti tyrimą trečiųjų šalių atžvilgiu ir priimti sprendimą būtent dėl jų. Teismas analizavo, jog ieškovas, būdamas oro linijų naudotoju ir oro linijų keleivių asociacijos nariu, turi tik netiesioginį interesą dėl tokio tyrimo ir jo baigties. Teismas nusprendė, kad bet koku atveju, net ir priimtas, sprendimas ieškovui adresuotas nebūtų, todėl ieškovo ieškinys buvo atmestas kaip netenkinantis SESV 265(3) straipsnio reikalavimų⁴⁸. Tokia praktika buvo taikoma ir kitose ES teismų nagrinėtose bylose dėl neveikimo⁴⁹.

Teisės doktrinoje nurodoma, kad pagal SESV 265(3) straipsnį Neprivilegiuotam ieškovui aiškiai nesuteikta teisė ginčyti neveikimo, kai ES institucija neveikia kito subjekto atžvilgiu, tačiau Neprivilegiuotam ieškovui vis tiek toks neveikimas gali turėti teisinių pasekmių. Jeigu Neprivilegiuotam ieškovui nebūtų suteikta galimybė ginčyti trečiajam asmeniui adresuotino neveikimo, tačiau kai neveikimas paveikia ir Neprivilegiuoto ieškovo interesus, atsirastų teisinė spraga teisminės gynybos sistemoje⁵⁰. Pažymėtina, kad tokios situacijos sprendimas atsiskleidžia ES teismų praktikoje, kai ES teismai atsisakė siauro požiūrio ir pradėjo taikyti platų požiūrį į Neprivilegiuotų ieškovų teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo. Pagal platų požiūrį, Neprivilegiuotiems ieškovams leista ginčyti teisės aktų, kurie, nors ir nėra adresuotini jiems, tačiau turi įtakos jų teisiniam statusui, nepriėmimą⁵¹. Apibendrinant galima padaryti išvadą, kad siauras požiūris į Neprivilegiuotų ieškovų teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo nulėmė siauresnę Neprivilegiuotų ieškovų teisminę gynybą, nes leido Neprivilegiuotiems ieškovams: (i) pareikšti ieškinį dėl teisinės pasekmės sukeliančio teisės akto nepriėmimo; (ii) pareikšti ieškinį tik dėl tokio teisės akto nepriėmimo, kuris būtų buvęs adresuotas tiesiogiai Neprivilegiuotam ieškovui⁵².

2.2. Platus požiūris į Neprivilegiuotų ieškovų teisę pareikšti ieškinį

Prielaidas plačiau aiškinti Neprivilegiuotų ieškovų teisę pateikti ieškinį dėl neveikimo sudarė bylos *Amedeo Chevalley* išaiškinimas, kai ES Teisingumo Teismas pažymėjo, kad SESV 263 ir SESV 265 straipsniai yra tos pačios teisinės gynybos prie-

47 ES Teisingumo Teismo 1982 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Bethell* prieš ES Komisiją, *supra* note 45, para 14-15.

48 *Ibid.*, para 16-17.

49 Žr., pvz., ES Teisingumo Teismo 1964 m. liepos 2 d. sprendimą byloje *Société Rhenania ir kt. prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 103/63. Rink. p. 00839, 1971 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Mackprang prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15/71. Rink. p. 00797; 1974 m. sausio 15 d. sprendimą byloje *Holtz & Willemsen prieš ES Tarybą ir ES Komisiją*, bylos Nr. 134/73. Rink. p. 00001 ir kt.

50 Steiner, J.; Woods, L.; Watson, P., *supra* note 8, p. 295.

51 Giannakopoulos, T. Right to Bring an Action before the European Courts against the Various Decisions of the Commission in State Aid Cases, *supra* note 37, p. 99.

52 Šiuo metu II sąlyga netaikoma ir ieškinį leidžiama pateikti ir tuomet, kai nepriimtas kitam subjektui adresuotas teisės aktas.

monės išraiška⁵³. ES Teisingumo Teismas byloje *Amedeo Chevalley* įtvirtino vadinamąjį vieningumo principą (angl. *unity principle*), pagal kurį pradėta analogiškai aiškinti teisę pareikšti ieškinį pagal SESV 265 straipsnį ir pagal SESV 263 straipsnį. Pažymėtina, kad ES Teisingumo Teismas šioje byloje dar nekonstatavo, kad Neprivilegijuotas ieškovas turi teisę pateikti ieškinį dėl neveikimo dėl ne jam adresuoto teisės akto nepriėmimo⁵⁴. Tik po 1993 m. vasario 16 d. sprendimo byloje *ENU*, ES Teisingumo Teismas, pritaikydamas bylos *Amedeo Chevalley* išaiškinimą, konstatavo, kad, atsižvelgiant į tai, jog SESV 263(4) straipsnis leidžia Neprivilegijuotiems ieškovams pareikšti ieškinį dėl ES institucijos sprendimo, kuris nėra Neprivilegijuotiems ieškovams skirtas, bet tiesiogiai ir konkrečiai su jais susijęs, panaikinimo, SESV 265(3) straipsnis taip pat turi būti aiškinamas kaip suteikiantis Neprivilegijuotiems ieškovams galimybę pareikšti ieškinį dėl institucijos, kuri nepriėmė sprendimo, kuris būtų buvęs su Neprivilegijuotais ieškovais susijęs, neveikimo⁵⁵.

Taigi, kadangi SESV 263(4) straipsnis leidžia Neprivilegijuotiems ieškovams pateikti ieškinį dėl institucijos sprendimo, kuris nėra jiems skirtas, nors tiesiogiai ir konkrečiai su jais susijęs, SESV 265(3) straipsnis taip pat turi būti aiškinamas kaip Neprivilegijuotiems ieškovams suteikiantis galimybę pareikšti ieškinį dėl institucijos, kuri nepriėmė su jais susijusio teisės akto, neveikimo⁵⁶. Pabrėžtina, kad nacionalinėje teisėje esančių apskundimų galimybių egzistavimas neturi įtakos ieškinio dėl neveikimo priimtinumui⁵⁷. Vadinasi, platus požiūris reiškia, kad, kaip ir ieškinio pagal SESV 263 straipsnį atveju, Neprivilegijuotas ieškovas, pagal SESV 265 straipsnį ginčijantis ne jam tiesiogiai adresuotą neveikimą, analogiškai turi įrodyti, kad jis su nepriimtu teisės aktu yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs, t. y. Neprivilegijuotas ieškovas turi įrodyti tiesioginę ir konkrečią sąsają su nepriimtu teisės aktu⁵⁸.

Pažymėtina, kad tiesioginė ir konkreti sąsajos ieškinių dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnį kontekste teisės doktrinoje yra išsamiai išnagrinėtos⁵⁹. ES teismų

53 ES Bendrojo Teismo 1996 m. gegužės 22 d. sprendimą byloje *AITEC prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-277/94. Rink. p. II-00351, para 62.

54 Žr., pvz., ES Teisingumo Teismo 1970 m. lapkričio 18 d. sprendimą byloje *Amedeo Chevalley prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15-70. Rink. p. 00975, para 6; ES Bendrojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. sprendimą *Air One prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T395/04. Rink. p. II1343, para 25, 2007 m. liepos 11 d. sprendimą byloje *Asklepios prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T167/04. Rink. p. II-02379, para 45 ir kt.

55 ES Teisingumo Teismo 1993 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *ENU prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-107/91. Rink. p. I-00599, paras 2-5.

56 ES Teisingumo Teismo 1996 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje *T. Port*, bylos Nr. C-68/95. Rink. p. I-06065, para 59.

57 Žr., pvz., ES Bendrojo Teismo 2007 m. liepos 11 d. sprendimą byloje *Asklepios prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T167/04. Rink. p. II-02379, para 32; 1996 m. birželio 5 d. sprendimą *Kahn Scheepvaart prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-398/94. Rink. p. II-00477.

58 Taip pat žr. ES Teisingumo Teismo 2009 m. balandžio 3 d. nutartį byloje *VDH prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-387/08 P. Rink. p. I-00056, ES Bendrojo Teismo 2008 m. birželio 25 d. nutartį byloje *VDH prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-185/08. Rink. p. II-00098 ir kt.

59 Žr., pvz., Limantė, A. Tiesioginė sąsaja ieškiniuose dėl panaikinimo, *supra* note 2, p. 132–

praktikoje konstatuota, kad tiesioginė sąsaja SESV 263 straipsnio prasme reiškia, kad pats ES teisės aktas be jokių kitų nacionalinių teisės aktų pagalbos daro tiesioginį poveikį Neprivilegijuoto ieškovo teisei padėčiai. Toks poveikis yra visiškai automatiškas ir išplaukia tik iš ES teisės normų, netaikant kitų tarpinių taisyklių⁶⁰. Konkreti sąsaja SESV 263 straipsnio prasme reiškia, kad siekiamas panaikinti teisės aktas nėra skirtas Neprivilegijuotam ieškovui, bet su minėtu Neprivilegijuotu ieškovu gali būti konkrečiai susijęs dėl tam tikrų Neprivilegijuoto ieškovo ypatingų savybių ar faktinių aplinkybių, kurios išskiria Neprivilegijuotą ieškovą iš kitų asmenų ir individualizuoja taip pat, kaip ir trečiąjį asmenį, kuriam minėtas teisės aktas skirtas⁶¹. Taigi, kai Neprivilegijuotas ieškovas šias sąlygas tenkina, jis gali pareikšti ieškinį dėl teisės akto panaikinimo pagal SESV 263 straipsnio normas.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad teisės doktrinoje nėra išsamiai detalizuota, kaip tiesioginę ir konkrečią sąsajas reikia aiškinti kalbant apie ieškinius dėl neveikimo pagal SESV 265 straipsnį. Analizuojant ES teismų praktiką pastebima, kad tiesioginė ir konkreti sąsajos neveikimo kontekste yra detalai atskleistos generalinio advokato Dutheillet. Pagal generalinio advokato Dutheillet aiškinimą, Neprivilegijuoto ieškovo ir nepriimto teisės akto tiesioginė sąsaja egzistuoja tuo atveju, jeigu teisės akto nepriėmimas Neprivilegijuotam ieškovui būtų sukėlęs teises pasekmes tiesiogiai be kitų subjektų valios⁶². Pavyzdžiui, kai nepriimtas ES teisės aktas, jeigu jis būtų priimtas, nustatytų pareigą valstybei narėi atlikti tam tikrus veiksmus Neprivilegijuoto ieškovo atžvilgiu, tiesioginė sąsaja tarp Neprivilegijuoto ieškovo ir ES teisės akto nepriėmimo neegzistuoja, kadangi teises pasekmes Neprivilegijuotam ieškovui sukeltų ne pats ES teisės aktas, jeigu jis būtų priimtas, bet tolimesni valstybės narės veiksmai ir valstybės narės teisės aktai, kurie įgyvendintų nepriimtą ES teisės aktą⁶³. Konkreti sąsaja

146; Limantė, A. Konkretios sąsajos reikalavimas ieškiniuose dėl Europos Sąjungos teisės akto panaikinimo. *Teisė*. 2011, 81: 29–43; Tamavičiūtė, V. Privataus asmens *locus standi* ginčijant Europos Sąjungos teisės aktų teisėtumą: ar pagrįstai kritikuojamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas?, *supra* note 2, p. 271–289.

60 Žr., pvz., ES Teisingumo Teismo 2004 m. birželio 29 d. sprendimą byloje *Front national prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C486/01 P. Rink. p. I6289, para 34, 2007 m. kovo 22 d. sprendimą byloje *Regione Siciliana prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C15/06 P. Rink. p. I2591, para 31; ES Bendrojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Arcelor prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. T16/04. Rink. p. II-00211, para 97.

61 Žr., pvz., ES Teisingumo Teismo 1963 m. liepos 15 d. sprendimą byloje *Plaumann prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 25/62. Rink. p. 197, para 223; 1994 m. gegužės 18 d. sprendimą byloje *Codorniu prieš ES Tarybą*, bylos Nr. C309/89. Rink. p. I1853, para 20; 2002 m. liepos 25 d. sprendimą byloje *Pequeños Agricultores prieš ES Tarybą*, bylos Nr. C50/00 P. Rink. p. I667, para 36, 2004 m. balandžio 1 d. sprendimą ES Komisija prieš *Jégo-Quéré*, C263/02 P. Rink. p. I3425, ES Bendrojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Arcelor prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. T16/04. Rink. p. II-00211, para 99.

62 Generalinio advokato Dutheillet 1971 m. rugsėjo 28 d. išvada byloje *Mackprang prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15/71. Rink. p. 00797, p. 808.

63 *Ibid.*, 809.

neveikimo kontekste egzistuoja, kai nepriimtas ES teisės aktas turėjo būti konkrečiai taikomas specifiniam ir identifikuojamam Neprivilegijuotam ieškovui, kai minėtas nepriimtas teisės aktas iš esmės būtų sprendimas ir turėtų būti priimtas su tikslu taisyti jį tik konkrečiai apibrėžtiems Neprivilegijuotiems ieškovams⁶⁴. Konkreti sąsaja neegzistuos, kai, pavyzdžiui, nepriimtas teisės aktas, jeigu jis būtų priimtas, būtų taikomas ne konkrečioms prekiautojams, bet visiems valstybių narių prekiautojams, kurie importuoja prekes iš tam tikrų valstybių⁶⁵. Generalinis advokatas Dutheillet atkreipė dėmesį, kad nustatinėjant tiesioginę ir konkrečią sąsajas svarbu nepamiršti, jog kitam asmeniui adresuotas, bet su Neprivilegijuotu ieškovu tiesiogiai ir konkrečiai susijęs teisės aktas taip pat privalo tenkinti ir teisinio privalomumo reikalavimą. Pagal minėtą reikalavimą Neprivilegijuoto ieškovo ieškinys bus priimtinas tik tuo atveju, jeigu ieškovas ginčys privalomo pobūdžio teisės akto nepriėmimą, kadangi pagal SESV 265 straipsnį, kaip ir pagal SESV 263 straipsnį, Neprivilegijuotas ieškovas neturi teisės ginčyti neprivalomo pobūdžio teisės aktų nepriėmimo. Pavyzdžiui, Neprivilegijuoto ieškovo ieškinys priimtinas nebus, jeigu Neprivilegijuotas ieškovas įrodinės tiesioginę ir konkrečią sąsajas su kitam asmeniui adresuotina rekomendacija ar nuomone. Neprivilegijuoto ieškovo ieškinys bus priimtas, jeigu ieškovas įrodys tiesioginę ir konkrečią sąsajas su kitam subjektui adresuoto individualaus pobūdžio privalomo sprendimo nepriėmimu⁶⁶. Apibendrinant daroma išvada, kad Neprivilegijuotas ieškovas galėtų ginčyti kitam subjektui skirto teisės akto nepriėmimą tuomet, jeigu teisės akto nepriėmimas tiesiogiai sukeltų teises pasekmes (tiesioginė sąsaja), ir minėtas teisės aktas, jeigu jis būtų priimtas, dėl tam tikrų Neprivilegijuotam ieškovui ypatingų savybių ar faktinių aplinkybių ieškovą individualizuotų taip pat, kaip ir asmenį, kuriam minėtas priimtas teisės aktas būtų skirtas (konkreči sąsaja)⁶⁷.

Kaip matyti, tiesioginės ir konkrečios sąsajos sampratos tiek pagal SESV 263⁶⁸, tiek pagal SESV 265 straipsnius yra iš esmės identiškos. Todėl, jeigu Neprivilegijuotas ieškovas įrodo tiesioginę ir konkrečią sąsajas su teisės akto nepriėmimu pagal SESV 265 straipsnį, tai reiškia, kad jeigu sprendimas būtų buvęs priimtas, Neprivilegijuotas ieškovas turėtų teisę jį ginčyti dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnį. Būtent tokią galimybę leidžia ES Teisingumo Teismo išaiškinimas byloje *Amedeo Chevalley*. Pagal

64 ES Teisingumo Teismo 1963 m. liepos 15 d. sprendimas byloje *Plaumann prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 25/62. Rink. p. 197, p. 99 – 101.

65 *Ibid.*, p. 809.

66 Forster, R. Taking on the Commission: Procedural possibilities for an applicant following submission of a complaint. *European competition law review*. 1993, p. 257.

67 Generalinio advokato Darmon 1993 m. kovo 24 d. išvada byloje *Liberaldemokratai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153, para 99.

68 Plačiau lietuviškoje literatūroje apie tiesioginę ir konkrečią sąsajas SESV 263 straipsnio prasme žr. Tamavičiūtė, V. Prejudicinis sprendimas dėl Europos Sąjungos teisės akto galiojimo, *supra* note 3, p. 48–58; Limantė, A. Privačių subjektų teisė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ginčijant Europos Sąjungos teisės aktus, *supra* note 2, p. 92–135.

minėtą išaiškinimą, SESV 263 ir SESV 265 straipsniai yra tos pačios teisinės gynybos priemonės išraiška⁶⁹. Reikalinga priminti, kad pirmiausia tiesioginė ir konkreti sąsajos leido pateikti ieškinius tik bylose dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnį⁷⁰, o galimybė pateikti ieškinius dėl neveikimo buvo išvesta iš SESV 263 straipsnio byloje *Amedeo Chevalley*. Dėl šios priežasties ES teismai, tikrindami, ar Neprivilegiuotas ieškovas įrodė tiesioginę ir konkrečią sąsają su teisės akto nepriėmimu pagal SESV 265 straipsnį, paprastai tikrina, ar Neprivilegiuotas ieškovas būtų galėjęs pateikti ieškinį dėl panaikinimo, jeigu minėtas teisės aktas būtų buvęs priimtas⁷¹. Pagal ES teismų praktiką, Neprivilegiuoti ieškovai, kurie neturi teisės ginčyti teisės akto teisėtumo, taip pat negali kreiptis į ES teismus su ieškiniu dėl neveikimo, susijusio su tuo paties teisės akto nepriėmimu⁷². Pažymėtina, kad nėra praktinės reikšmės, kaip bus nustatinėjamos tiesioginių ir konkrečių sąsajų sąlygos: ar vertinant jas pagal nepriimtą teisės aktą, ar vertinant tą atvejį, jeigu sprendimas būtų buvęs priimtas, kadangi reikalavimai tiesioginėms ir konkrečioms sąsajoms yra identiški tiek pagal SESV 265 straipsnį, tiek pagal SESV 263 straipsnį. Skirtumas yra tik toks, kad pagal SESV 265 straipsnį vertinama, ar reikalavimus tiesioginėms ir konkrečioms sąsajoms Neprivilegiuotas ieškovas tenkina teisės akto nepriėmimo atžvilgiu, o pagal SESV 263 straipsnį analizuojama, ar minėtus reikalavimus Neprivilegiuotas ieškovas tenkina priimto teisės akto atžvilgiu.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuo metu Neprivilegiuotas ieškovas, siekdamas pareikšti ieškinį dėl neveikimo pagal SESV 265 straipsnį, turi tenkinti tris sąlygas. Pirma, Neprivilegiuotam ieškovui leistina ieškinį pareikšti dėl individualaus pobūdžio teisinės pasekmės sukeliančio teisės akto nepriėmimo. Antra, ieškovas privalo įrodyti tiesioginę sąsają su nepriimtu teisės aktu, jeigu jis būtų priimtas. Tiesioginė sąsaja egzistuoja tuomet, kai teisės akto nepriėmimas Neprivilegiuotam ieškovui sukelia teisinės pasekmės tiesiogiai be kitų subjektų valios. Trečia, Neprivilegiuotas ieškovas privalo įrodyti konkrečią sąsają su nepriimtu teisės aktu, jeigu jis būtų priimtas. Konkreti sąsaja egzistuoja tuomet, kai nepriimtas teisės, jeigu jis būtų priimtas, išskirtų Neprivilegiuotą ieškovą iš kitų asmenų ir individualizuotų jį taip pat, kaip

69 ES Teisingumo Teismo 1970 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *Amedeo Chevalley prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15-7. Rink. p. 00975, para 6.

70 SESV 263(4) straipsnyje paraidžiui įtvirtinta, kad privatus asmuo, ginčydamas ES teisės aktus, turi įrodyti savo konkrečią ir tiesioginę sąsają su tuo aktu: „Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pirmoje ir antroje pastraipose numatytomis sąlygomis pateikti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję, ar dėl reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų, tiesiogiai su juo susijusių ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinančių priemonių.“

71 Žr., pvz., ES Bendrojo Teismo 2007 m. liepos 11 d. sprendimą byloje *Asklepios prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T167/04. Rink. p. II-02379.

72 Žr. ES Teisingumo Teismo 1988 m. balandžio 26 d. sprendimą byloje *Asteris ir kt. prieš ES Komisiją*, bylų Nr. 97/86, 99/86, 193/86 ir 215/86. Rink. p. 2181, para 17; ES Bendrojo Teismo 2004 m. lapkričio 23 d. sprendimą byloje *Cantina Sociale ir kt. prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-166/98. Rink. p. II-03991 para 82 ir kt.

ir asmenį, kuriam minėtas teisės aktas būtų skirtas, t. y. pakeistų Neprivilegijuoto ieškovo teisinę padėtį⁷³. Toliau yra analizuojama teisinė praktika, kurioje Neprivilegijuoti ieškovai įrodydavo, kad tenkina tiesioginės ir konkrečios sąsajų su teisės akto nepriėmimu reikalavimus, ir dėl to ieškinyms dėl neveikimo būdavo priimamas.

2.3. Tiesioginės ir konkrečios sąsajos nustatymas neveikimo bylose

Kaip matyti iš ES teismų praktikos, Neprivilegijuotiems ieškovams konkurencijos teisės sritis yra aktualiausia sritis, kurioje yra pateikiami ieškiniai dėl neveikimo⁷⁴. Savaiame suprantama, jeigu vienas ūkio subjektas gauna paramą iš valstybės, tai atitinkamai dėl to nukenčia tokios paramos negaunančių ūkio subjektų galimybės konkuruoti su paramą gaunančiu subjektu. Tokia pati situacija yra ir tuo atveju, kai vienas ūkio subjektas piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi. Kaip matyti iš ES teismų praktikos, ieškovai yra suinteresuoti, kad ES Komisija tikrintų ir tirtų galimą antikoncepcinį elgesį, ir pareiškia ES Komisijai ieškinius dėl neveikimo, jeigu ES Komisija tokių veiksmų neatlieka⁷⁵. Pastebima, kad konkurencijos teisės bylose Neprivilegijuotiems ieškovams paprastai pavyksta įrodyti tiesioginės ir konkrečios sąsajų egzistavimą. Dėl šios priežasties toliau analizuojama ES teismų praktika konkurencijos teisės bylose, kuriose buvo nustatinėjamas tiesioginės ir konkrečios sąsajų egzistavimas pagal SESV 265 straipsnį ir daromos atitinkamos išvados.

Valstybės pagalbos srityje ES Bendrasis teismas byloje *Asklepios* nagrinėjo, ar Neprivilegijuotas ieškovas turi teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo, kai valstybė narė galimai teikė pagalbą ieškovo konkurentui. Ieškovas Vokietijoje valdė 39 privačias klinikas, intensyviai konkuruojančias su viešosiomis ligoninėmis. Ieškovas ES Komisijai pateikė skundą, siekdamas pranešti apie Vokietijos valdžios institucijų viešosioms ligoninėms suteiktą neteisėtą pagalbą, kurią sudaro galimų jų veiklos nuostolių kompensavimas ir atitinkamų viešųjų institucijų garantijų šioms ligoninėms suteikimas⁷⁶. ES Komisija nurodė ieškovui, kad skundą išnagrinės ir priims sprendimą dėl pagalbos egzistavimo, tačiau sprendimo taip ir nepriėmė. Neprivilegijuotas ieškovas teisme prašė pripažinti, kad ES Komisija neteisėtai neveikė, kai pagal SESV 108 straipsnį ir reglamento Nr. 659/1999 10 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnio 1 dalį nepriėmė sprendimo dėl valstybės pagalbos egzistavimo⁷⁷. ES Bendrasis Teismas by-

73 Žr., pvz., ES Bendrojo Teismo 1999 m. balandžio 30 d. sprendimą byloje *Jogamar prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-311/97. Rink. p. II-01407, para 29.

74 Giannakopoulos, T. Right to Bring an Action before the European Courts against the Various Decisions of the Commission in State Aid Cases, *supra* note 37, p. 84.

75 Nordberg, C. Judicial Remedies for Private Parties under the State Aid Procedure. *Legal Issues of European Integration*. 1997, vol. 24, issue 1: 18.

76 ES Bendrojo Teismo 2007 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Asklepios prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T167/04. Rink. p. II-02379, paras 1-7.

77 *Ibid.*, paras 8-23.

loje *Asklepios* konstatavo, kad reikia patikrinti, ar Neprivilegiuotas ieškovas turėtų teisę pareikšti ieškinį dėl ES Komisijos sprendimo, kurio ES Komisija nepriėmė, ir kurią Komisija galėjo priimti užbaigdamą išankstinio pagalbos patikrinimo procedūrą, bei kuriame būtų pripažinta tai, kad priemonės, dėl kurių pateiktas skundas, nėra pagalba, arba kad priemonės, dėl kurių pateiktas skundas, nors ir yra pagalba, bet suderinama su bendrąja rinka, arba kad reikia pradėti SESV 108(2) straipsnyje nurodytą procedūrą. Teismas konstatavo, kad suinteresuotosios šalys SESV 108(2) prasme yra asmenys, įmonės arba asociacijos, kurių interesams pagalbos suteikimu galbūt daroma įtaka, t. y. su pagalbos gavėju konkuruojančios įmonės ir profesinės organizacijos, kurioms minėtu pagalbos suteikimu daroma įtaka⁷⁸. Teismas nurodė, kad net būsimas arba potencialus pagalbos, dėl kurios pateiktas skundas, gavėjo konkurentas ES teisėje yra laikomas suinteresuotąja šalimi SESV 108(2) straipsnio prasme ir todėl konkrečiai susijęs su nepriimtu aktu, jeigu jis būtų priimtas⁷⁹. Nagrinėjamu atveju Neprivilegiuotas ieškovas konkuravo su viešojo sektoriaus ligoninėmis, esančiomis pagalbos gavėjomis. Teismas nusprendė, kad šios aplinkybės pakanka įrodyti konkrečiai sąsajai ir šioje byloje buvo nustatyta, kad ieškovas turėjo teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo, nes jis, kaip pagalbos gavėjo potencialus konkurentas, buvo tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su ES Komisijos neveikimu, t. y. su ES Komisijos sprendimo nepriėmimu⁸⁰. Minėtas potencialus konkurentas buvo tiesiogiai susijęs su ES Komisijos sprendimo nepriėmimu dėl to, kad ES Komisijos sprendimui įgyvendinti nereikia kito teisės akto ir ES Komisijos sprendimas pats savaime sukelia teisinės pasekmes. Minėtas potencialus konkurentas buvo konkrečiai susijęs su ES Komisijos sprendimo nepriėmimu dėl to, kad minėtas konkurentas yra galimas įmonės, dėl kurios ES Komisija nepriėmė sprendimo, konkurentas. Konkreti sąsaja pasireiškė tuo, kad dėl ES Komisijos nepriimto sprendimo konkrečiai nukentėjo ieškovo interesai dėl konkuravimo su galimai neteisėtai pagalbą gaunančia įmone.

Kitoje byloje *Air One* ieškovas ES Komisijai pateikė skundą dėl pagalbos, kurią Italijos valdžios institucijos neteisėtai suteikė oro linijų bendrovei *Ryanair*, sumažindamos oro uosto ir antžeminių paslaugų kainą. Ieškovas prašė ES Komisijos priimti sprendimą ir nurodyti Italijai sustabdyti šios pagalbos teikimą, tačiau ES Komisija skundo neišnagrinėjo, todėl ieškovas pateikė ieškinį dėl neveikimo⁸¹. ES Bendrasis

78 Taip pat žr. ES Teisingumo Teismo 1984 m. lapkričio 14 d. sprendimą byloje *Intermills prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 323/82. Rink. p. 3809, para 16; 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimą ES Komisija prieš *Eigentum*, bylos Nr. C78/03 P. Rink. p. I10737, para 36; ES Bendrojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. sprendimas *Air One prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T395/04. Rink. p. III1343, para 36 ir kt.

79 Taip pat žr. ES Teisingumo Teismo 1993 m. birželio 15 d. sprendimą byloje *Matra prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C225/91. Rink. p. I3203, para 19; ES Bendrojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. sprendimą byloje *Air One prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T395/04. Rink. p. III1343, para 39.

80 ES Bendrojo Teismo 2007 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Asklepios prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T167/04. Rink. p. II-02379, paras 39-57.

81 ES Bendrojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Air One prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T395/04. Rink. p. III1343, paras 19, 21.

Teismas analizavo, ar ieškovas tenkina tiesioginės ir konkrečios sąsajų reikalavimus su ES Komisijos nepriimtu sprendimu, jeigu minėtas sprendimas būtų priimtas. Teismas pažymėjo, kad egzistuoja pakankama konkurencija tarp ieškovo ir pagalbos gavėjos. Teismas taip pat nurodė, kad trečiųjų įmonių skundai padidina ES Komisijos išimtinės prerogatyvos šioje srityje įgyvendinimo veiksmingumą. Teismas padarė išvadą, kad ieškovas tenkina konkrečią ir tiesioginę sąsajas, todėl turi teisę pateikti ieškinį dėl neveikimo⁸².

Taigi, iš ES teismų praktikos⁸³ valstybės pagalbos srityje galima daryti išvadą, kad ieškovas, būdamas realiu ar potencialiu tos įmonės, kuriai galimai teikiama pagalba, konkurentu, turi teisę paduoti ieškinį dėl neveikimo, jeigu ES Komisija nesiima jokių veiksmų sustabdyti tokios pagalbos teikimą. Pažymėtina, kad analogiškai tiesioginė ir konkreti sąsajos nustatinėjamos ir kitose konkurencijos teisės srityse. Piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi ir draudžiamų susitarimų srityje ES teismai konstatuoja, kad ieškovo ieškinys yra priimtinas tuo atveju, jeigu ieškovas yra įmonė, dėl kurios prašoma tirti skundą, konkurentas. Pavyzdžiui, byloje *UPS* siuntinių įmonės ieškinys buvo priimtas, kai tokia įmonė prašė ištirti ES Komisijos neveikimą pašto įmonės atžvilgiu dėl minėtos pašto įmonės galimo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi⁸⁴. Byloje *Ladbroke* žirgų lenktynes transliuojančio ieškovo ieškinys buvo priimtas, kai ieškovas prašė ištirti ES Komisijos neveikimą kito žirgų lenktynių transliuotojo atžvilgiu, kai šis buvo įtariamas sudaręs draudžiamą susitarimą su kitu ūkio subjektu neparduoti transliavimo teisių⁸⁵. Byloje *Schlüsselverlag* buvo pripažinta, kad laikraščius leidžianti įmonė gali pateikti ieškinį dėl neveikimo prieš ES Komisiją dėl to, kad ši netyrė laikraščius leidžiančių įmonių įvykdytos koncentracijos⁸⁶. Pabrėžtina, kad praktikoje ieškovai, pateikdami ieškinius dėl neveikimo, detaliam neįrodinėja tiesioginės ir konkrečios sąsajų, bet tiesiog nurodo, kad yra kitų įmonių, dėl kurių prašo ištirti skundą, konkurentai⁸⁷.

Savaime suprantama, kad konkreti ir tiesioginė sąsajos gali egzistuoti ne tik konkurencijos bylose. Pavyzdžiui, byloje *ENU* ieškovė buvo įmonė, kuri gamino urano

82 ES Bendrojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Air One* prieš ES Komisiją, *supra* note 81, paras 37-42.

83 Taip pat žr. ES Teisingumo Teismo 2001 m. liepos 12 d. sprendimą bylose *ES Komisija ir Prancūzija prieš TF1*, bylų Nr. C-302/99 P ir C-308/99 P. Rink. p. I-05603; ES Bendrojo Teismo 1998 m. rugsėjo 15 d. sprendimą byloje *Gestelevision prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-95/96. Rink. p. II-03407, paras 57-70; 1999 m. birželio 3 d. sprendimą byloje *TF1 prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-17/96. Rink. p. II-01757, paras 26-36.

84 ES Bendrojo Teismo 1999 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje *UPS prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-127/98. Rink. p. II-02857, paras 1-2, 52.

85 ES Bendrojo Teismo 1995 m. sausio 24 d. sprendimas byloje *Ladbroke Racing prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-74/92. Rink. p. II-00115, paras 1-4, 63

86 ES Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 25 d. sprendimas byloje *Schlüsselverlag prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-170/02. Rink. p. I-09889.

87 Žr., pvz., ES Bendrojo Teismo 1999 m. birželio 3 d. sprendimas byloje *TF1 prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-17/96. Rink. p. II-01757, para 56 ir kt.

koncentratą. Ieškovė dėl sumažėjusios urano paklausos kreipėsi į Euratomo tiekimo agentūrą ir prašė, kad ji nupirktų dalį ieškovės produkcijos ir taip palengvintų jos padėtį⁸⁸. Euratomo tiekimo agentūrai prašymo netenkinus, ieškovė kreipėsi į ES Komisiją su prašymu padėti išspręsti kilusią situaciją. ES Komisijai atsisakius priimti sprendimą dėl ieškovės iškelto klausimo, ieškovė kreipėsi į ES Teisingumo Teismą. ES Teisingumo Teismas pripažino ES Komisijos neveikimą neteisėtu ir konstatavo, kad, nepaisant to, kad ES Komisijos sprendimas, jeigu jis būtų priimtas, būtų adresuotas Euratomo tiekimo agentūrai, tačiau minėtas sprendimas bet koku atveju būtų skirtas ir spręsti ieškovo padėčiai, todėl ES Komisijos sprendimas, jeigu jis būtų priimtas, yra tiesiogiai ir konkrečiai su ieškovu susijęs. ES Teisingumo Teismas ieškovo ieškinį priėmė ir ES Komisijos neveikimą konstatavo esant neteisėtą⁸⁹. Taigi, jeigu ES institucijos trečiosios šalies atžvilgiu nepriimtas sprendimas, jeigu jis būtų priimtas, tiesiogiai ir konkrečiai turėtų įtakos ieškovo interesams, ieškovas turėtų teisę pateikti ieškinį dėl neveikimo.

Analizuojant Neprivilegijuotų ieškovų tiesioginę ir konkrečią sąsajas neveikimo kontekste yra būtina pažymėti, kad Neprivilegijuoti ieškovai šių sąlygų netenkina, kai siekia pripažinti ES Komisijos neveikimą dėl to, kad ši pagal SESV 258 straipsnį nesiekia tirti valstybių narių galimai atliekamų pažeidimų⁹⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad Neprivilegijuoti ieškovai nuolat teikia ieškinius dėl ES Komisijos neveikimo pagal SESV 258 straipsnį, tačiau minėti ieškiniai negali būti sėkmingi dėl daugelio priežasčių⁹¹. Minėtos priežastys yra dėl to, kad pagal ES teismų praktiką ES Komisijos teisės aktai, kuriuos jai gali prireikti priimti per procedūrą pagal SESV 258 straipsnį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, yra skirti valstybėms narėms, o ne Neprivilegijuotiems ieškovams, be to, minėti teisės aktai su Neprivilegijuotais ieškovais nėra konkrečiai susiję⁹². Pažymėtina, kad ES teismai, siekdami atmesti Neprivilegijuotų ieškovų gali-

88 ES Teisingumo Teismo 1993 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *ENU prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-107/91. Rink. p. I-00599, paras 2-5.

89 *Ibid.*, para 17.

90 ES Bendrojo Teismo 1995 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje *Dumez prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-126/95. Rink. p. II-02863, paras 34 – 39.

91 Žr., pvz., ES Teisingumo Teismo 2013 m. liepos 27 d. sprendimą byloje *Octavian prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-570/12P. Rink. nepaskelbta; 2013 m. liepos 27 d. sprendimą byloje *Micsunescu prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-569/12 P. Rink. nepaskelbta; 2013 m. birželio 27 d. sprendimą byloje *Ioanovici prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-568/12 P. Rink. nepaskelbta, Rink. p. II-01389; 1966 m. kovo 1 d. sprendimą byloje *Alfons Lütticke prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 48/65. Rink. p. 00019; ES Bendrojo Teismo 2012 m. rugsėjo mėn. 25 d. sprendimą byloje *Octavian prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-320/12. Rink. nepaskelbta; 2012 m. rugsėjo mėn. 25 d. sprendimą byloje *Micsunescu prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-314/12. Rink. nepaskelbta; 1994 m. gegužės 27 d. sprendimą byloje *J prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-5/94. Rink. p. II-00391, paras 15; 1994 m. liepos 4 d. sprendimą byloje *Hellas prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-13/94. Rink. p. II-00431 ir kt.

92 Žr., pvz., ES Teisingumo Teismo 2011 m. gruodžio 15 d. nutartį byloje *Altner prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C411/11P. Rink. p. I-00206, para 7; 1994 m. lapkričio 29 d. sprendimą sujungtose

mybę pareikšti ieškinį dėl neveikimo, paprastai pateikia ir kitus du paaiškinimus: (i) kad ES Komisijos pateiktos pagrįstos nuomonės dėl pažeidimo egzistavimo nesukelia privalomų teisinių pasekmių; (ii) kad ES Komisijai suteikta tiek diskrecija vertinti, ar įsipareigojimas neįvykdytas, tiek diskrecija pradėti procedūrą dėl įsipareigojimų neįvykdymo⁹³.

Apibendrinant aukščiau išdėstytus argumentus galima padaryti išvadą, kad šiuo metu Neprivilegiuoti ieškovai pagal SESV 265 straipsnį gali ginčyti nepriėmimą tokio teisės akto, kuris būtų tiesiogiai atitinkamiems ieškovams adresuotas, arba ginčyti tokį teisės aktą, kuris, nors ir adresuotas trečiajam asmeniui, tačiau su atitinkamais ieškovais tiesiogiai ir konkrečiai susijęs. Pagal ES teismų praktiką, ieškovai tiesiogiai ir konkrečiai yra susiję su sprendimu nepriėmimu trečiosios šalies atžvilgiu tuomet, kai sprendimas, jeigu jis būtų buvęs priimtas, būtų turėjęs įtakos ieškovų teisei padėčiai ir pakeistų jų statusą⁹⁴. Kaip matyti, konkurencijos teisės bylose konkrečiai sąsaja reiškia ne ką kita, o tai, kad ieškovai yra įmonių, dėl kurių nepriimti sprendimai, konkurentai.

Išvados

1. Privilegiuotais ieškovais pagal SESV 265 straipsnį yra laikomi valstybės narės ir ES institucijos, išskyrus ES teismus, kurie neturi teisės pateikti ieškinį dėl neveikimo. Privilegiuotieji ieškovai gali ginčyti tik teises pasekmes sukeltą ES institucijų neveikimą, kai ES institucijos nepriima teises pasekmes sukeltą teisės akto.

2. Iki 1993 m. vasario 16 d. ES teismų praktikoje buvo laikomasi siauro požiūrio į Neprivilegiuotų ieškovų teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo. Pagal tokį požiūrį Neprivilegiuotam ieškovui buvo leista pareikšti ieškinį tik dėl šiam ieškovui adresuoto teises pasekmes sukeltą teisės akto nepriėmimo.

3. Po 1993 m. vasario 16 d. ES teismų praktikoje yra laikomasi plataus požiūrio į Neprivilegiuotų ieškovų teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo. Šiuo metu Neprivilegiuoti ieškovai pagal SESV 265 straipsnį gali ginčyti tokio teisės akto, kuris būtų tiesiogiai Neprivilegiuotiems ieškovams adresuotas, nepriėmimą, arba ginčyti ir trečiajam asmeniui adresuotą teisės aktą, kai minėtas teisės aktas tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su ieškovu.

bylose *Bernardi prieš ES Komisiją*, bylų Nr. T-479/93 ir T-559/93. Rink. nepaskelbta, para 31; ES Bendrojo Teismo 2011 m. liepos 6 d. nutartį byloje *Altner prieš Komisiją*, bylos Nr. T-190/11. Rink. nepaskelbta, para 7; 1997 m. vasario 19 d. nutartį byloje *Intertronic prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-117/96. Rink. p. II-00141, para 32 ir kt.

93 Žr. *generalinio advokato Yves Bot* 2013 m. rugsėjo 12 d. išvadą byloje *ES Komisija prieš ES Tarybą*, bylų Nr. C63/12, C66/12, C196/12. Rink. nepaskelbta.

94 Žr., pvz., ES Bendrojo Teismo 1999 m. balandžio 30 d. sprendimą byloje *Jogamar prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-311/97. Rink. p. II-01407, para 29.

Literatūra

- Bampzeli, S. The action for annulment under Article 173(4) EC Treaty for non-privileged applicants, University of Essex, 1997.
- Chalmers, D.; Hadjiemmanuil, C.; Monti G.; Tomkins, A. *European Union law*. Cambridge University press, 2006.
- Craig, P., de Búrca, G. *EU Law. Text, cases and materials*, fifth edition. Oxford University press, 2011.
- Due, O. Legal Remedies for the Failure of European Community Institutions to Act in Conformity with EEC Treaty Provisions. *Fordham International Law Journal*. 1990, Volume 14, Issue 2.
- Douglas-Scott, S. The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights after the Treaty of Lisbon. *Human rights law review*. 2011, vol. 11, issue 4: 645–682.
- ES Bendrojo Teismo 2014 m. kovo 21 d. sprendimas byloje *Yusef prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-306/10. Rink. nepaskelbta.
- ES Bendrojo Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. sprendimas byloje *Octavian prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-320/12. Rink. nepaskelbta.
- ES Bendrojo Teismo 2012 m. rugsėjo 25 d. sprendimas byloje *Micsunescu prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-314/12. Rink. nepaskelbta.
- ES Bendrojo Teismo 2011 m. rugsėjo 29 d. sprendimas byloje *Ryanair prieš Komisiją*, bylos Nr. T-442/07. Rink. p. II-00333.
- ES Bendrojo Teismo 2011 m. liepos 6 d. nutartis byloje *Altner prieš Komisiją*, bylos Nr. T-190/11. Rink. nepaskelbta.
- ES Bendrojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Arcelor prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. T 16/04. Rink. p. II-00211.
- ES Bendrojo Teismo 2008 m. birželio 25 d. nutartis byloje *VDH prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-185/08. Rink. p. II-00098.
- ES Bendrojo Teismo 2007 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Asklepios prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T 167/04. Rink. p. II-02379.
- ES Bendrojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. sprendimas *Air One prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T 395/04. Rink. p. II 1343.
- ES Bendrojo Teismo 1998 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Gestevison Telecinco prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-95/96. Rink. p. II-03407.
- ES Bendrojo Teismo 1997 m. liepos 10 d. sprendimas byloje Nr. T-81/96 *Christos Apostolidis ir kt. prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-81/96. Rink. p. FP-II-00607.
- ES Bendrojo Teismo 1997 m. vasario 19 d. nutartis byloje *Intertronic prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-117/96. Rink. p. II-00141.
- ES Bendrojo Teismo 1996 m. lapkričio 26 d. nutartis byloje *Hedwig prieš ES Tarybą*, bylos Nr. T-167/95. Rink. p. II-01607.
- ES Bendrojo Teismo 1996 m. birželio 5 d. sprendimas *NMB Prancūzija ir kt. prieš Komisiją*, bylos Nr. T-162/94. Rink. p. II-427.
- ES Bendrojo Teismo 1996 m. birželio 5 d. sprendimas *Kahn Scheepvaart prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-398/94, Rink. p. II-00477.
- ES Bendrojo Teismo 1996 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *AITEC prieš*

- ES Komisiją*, bylos Nr. T-277/94. Rink. p. II-00351.
- ES Bendrojo teismo 1995 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Guérin Automobiles prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-186/94. Rink. p. II-01753.
- ES Bendrojo Teismo 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje *Ladbroke Racing prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-32/93. Rink. p. II-01015.
- ES Bendrojo Teismo 1992 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje *Asia Motor France prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-28/90, Rink. p. II-02285. paras 28-29.
- ES Komisijos 2004 m. balandžio 7 d. reglamentas (EB) Nr. 773/2004 dėl bylų nagrinėjimo ES Komisijoje pagal SESV 101 ir 102 straipsnius tvarkos, OL 123.
- ES Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 18 d. sprendimas byloje *ES Komisija prieš Europos Parlamentą ir ES Tarybą*, bylos Nr. C-427/12. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 2013 m. lapkričio 19 d. sprendimas byloje *ES Komisija prieš ES Tarybą*, bylos Nr. C-63/12. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 2013 m. liepos 27 d. sprendimas byloje *Octavian prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-570/12 P. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 2013 m. liepos 27 d. sprendimas byloje *Micsunescu prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-569/12 P. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 2013 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Ioanovici prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-568/12P. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 2013 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje *ES Komisija prieš Ryanair*, bylos Nr. C-615/11 P. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 2011 m. gruodžio 15 d. nutartis byloje *Altner prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C 411/11 P. Rink. p. I-00206
- ES Teisingumo Teismo 2009 m. balandžio 3 d. nutartis byloje *VDH prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-387/08 P. Rink. p. I-00056.
- ES Teisingumo Teismo 2007 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *Siciliana prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C 15/06 P. Rink. p. I 2591.
- ES Teisingumo Teismo 2004 m. birželio 29 d. sprendimas byloje *Front national prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C 486/01 P. Rink. p. I 6289.
- ES Teisingumo Teismo 1999 m. spalio 5 d. sprendimas byloje *Christos Apostolidis ir kt. prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-327/97 P. Rink. p. I-06709.
- ES Teisingumo Teismo 1998 m. balandžio 2 d. sprendimą byloje *ES Komisija prieš SARL*, bylos Nr. C-367/95 P. Rink. p. I-01719.
- ES Teisingumo Teismo 1996 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje *T. Port*, bylos Nr. C-68/95. Rink. p. I-06065
- ES Teisingumo Teismo 1996 m. liepos 11 d. nutartis byloje *Europos Parlamentas prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-445/93. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 1995 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje *Dumez prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-126/95. Rink. p. II-02863.
- ES Teisingumo Teismo 1994 m. lapkričio 29 d. sprendimas sujungtose bylose *Bernardi prieš ES Komisiją*, bylų Nr. T-479/93 ir T-559/93. Rink. nepaskelbta.
- ES Teisingumo Teismo 1993 m. liepos 10 d. nutartis byloje *Liberaldemokratiai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153.

- ES Teisingumo Teismo 1993 m. gruodžio 14 d. sprendimas *Alonso-Cortès prieš ES Komisiją*, bylos Nr. T-29/93. Rink. p. II-01389.
- ES Teisingumo Teismo 1993 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *ENU prieš ES Komisiją*, bylos Nr. C-107/91. Rink. p. I-00599.
- ES Teisingumo Teismo 1991 m. lapkričio 21 d. sprendimas byloje *Fédération nationale prieš Prancūzijos Respubliką*, bylos Nr. C-354/90. Rink. p. I-05505.
- ES Teisingumo Teismo 1988 m. liepos 12 d. sprendimas byloje *Europos Parlamentas prieš ES Tarybą*, bylos Nr. 377/87. Rink. p. 04017.
- ES Teisingumo Teismo 1988 m. balandžio 26 d. sprendimą byloje *Asteris ir kt. prieš ES Komisiją*, bylų Nr. 97/86, 99/86, 193/86 ir 215/86. Rink. p. 2181.
- ES Teisingumo Teismo 1985 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Europos Parlamentas prieš ES Tarybą*, bylos Nr. 13/83. Rink. p. 01513.
- ES Teisingumo Teismo 1982 m. liepos 10 d. sprendimas byloje *Lord Bethell prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 246/81. Rink. p. 02277.
- ES Teisingumo Teismo 1979 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Fédération nationale prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 60/79. Rink. p. 02429.
- ES Teisingumo Teismo 1979 m. kovo 28 d. sprendimas byloje *Granaria BV prieš ES Tarybą ir ES Komisiją*, bylos Nr. 90/78. Rink. p. 01081.
- ES Teisingumo Teismo 1972 m. kovo 8 d. sprendimas byloje *Nordgetreide prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 42/71. Rink. p. 00105.
- ES Teisingumo Teismo 1971 m. spalio 26 d. sprendimas byloje *Mackprang prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15/71. Rink. p. 00797.
- ES Teisingumo Teismo 1971 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje *NV International Fruit Company ir kt. prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 44-70. Rink. p. 00411.
- ES Teisingumo Teismo 1971 m. kovo 31 d. sprendimas byloje *ES Komisija prieš ES Tarybą*, bylos Nr. 22/70. Rink. p. 00263.
- ES Teisingumo Teismo 1970 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *Amedeo Chevalley prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15-70. Rink. p. 00975.
- ES Teisingumo Teismo 1970 m. liepos 15 d. sprendimas byloje *Borromeo prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 6/70. Rink. p. 00815.
- ES Teisingumo Teismo 1964 m. liepos 2 d. sprendimas byloje *Société Rhénania ir kt. prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 103/63. Rink. p. 00839.
- ES Teisingumo Teismo 1963 m. liepos 15 d. sprendimas byloje *Plaumann prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 25/62. Rink. p. 197.
- ES Teisingumo Teismo 1962 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Confédération nationale ir kt. prieš ES Tarybą*, bylų Nr. 16/62 ir 17/62. Rink. p. 00901.
- Fairhurst, J. *Law of the European Union*. 7th edition. Pearson Education limited, 2010.
- Forster, R. Taking on the Commission: Procedural possibilities for an applicant following submission of a complaint. *European competition law review*. 1993.
- Generalinio advokato Darmon 1993 m. kovo 24 d. išvada byloje *Liberaldemokratiai prieš Europos Parlamentą*, bylos Nr. C-41/92. Rink. p. I-03153.
- Generalinio advokato Mischo 1988 m. gegužės 26 d. išvada sujungtose bylose *Europos Parlamentas prieš ES Tary-*

- bq*, bylų Nr. 377/87 ir 383/87. Rink. p. 04017.
- Generalinio advokato Gordon Slynn 1982 m. gegužės 6 d. išvada byloje *Lord Bethell prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 246/81. Rink. p. 02277.
- Generalinio advokato Reischl 1973 m. gruodžio 5 d. išvada byloje *Holtz & Willemsen prieš ES Tarybą ir ES Komisiją*, bylos Nr. 134/73. Rink. p. 00001.
- Generalinio advokato Dutheillet 1971 m. rugsėjo 28 d. išvada byloje *Mackprang prieš ES Komisiją*, bylos Nr. 15/71. Rink. p. 00797.
- Giannakopoulos, T. Right to Bring an Action before the European Courts against the Various Decisions of the Commission in State Aid Cases, World Competition. 2002, volume 23, issue 3.
- Hartley, T. *The foundations of European Union law*, 8th edition. Oxford University Press, 2014.
- Kirk, E. *EU Law*, Pearson Education Limited, 2009.
- Lang, J. T.; Rafferty, C. Remedies for the Commission's failure to act in "comitology" cases. *European Law Review*. 2011, volume 2.
- Laule G., Action for Failure to Act in State Aid Cases: Case T-95/96, Gestevison Telecinco SA v Commission of the European Communities, Judgment of 15 September 1998. *Comparative and International Law Journal of Southern Africa*. 1999, vol. 32, issue 3.
- Lenaerts, K.; Maselis I.; Gutman, K. *EU procedural law*. Oxford University Press, 2014.
- Limantė, A. Konkrečios sąsajos reikalavimas ieškiniuose dėl Europos Sąjungos teisės akto panaikinimo, *Teisė*. 2011, 81.
- Limantė, A. *Privačių subjektų teisė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ginčijant Europos Sąjungos teisės aktus*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.
- Limantė, A. Tiesioginė sąsaja ieškiniuose dėl panaikinimo. *Teisė*. 2009, 71.
- Nordberg, C. Judicial Remedies for Private Parties under the State Aid Procedure. *Legal Issues of European Integration*. 1997, vol. 24, issue 1.
- Schermers, G. H.; Waelbroeck, F. D. Judicial Protection in the European Union, 6th edition. *Kluwer Law International*. 2001.
- Schwarze, J. Judicial Review of European Administrative Procedure. *Law and Contemporary Problems*. 2004, volume 68, issue 1.
- Shaw, J. Competition Complainants: A Comprehensive System of Remedies? *European Law Review*. 1993.
- Steiner, J.; Woods, L.; Watson, P. *EU law*, 11th edition, Oxford University Press, 2012.
- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, 2008 m. gegužės 9 d., OL C 115/47.
- Tamavičiūtė, V. *Prejudicinis sprendimas dėl Europos Sąjungos teisės akto galiojimo*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
- Tamavičiūtė, V. Privataus asmens *locus standi* ginčijant Europos Sąjungos teisės aktų teisėtumą: ar pagrįstai kritikuojamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas? *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 1(5).
- Toth, A. G. The law as it stands on the appeal for failure to act, Legal issues of European integration, 1975.

Werkmeister, C.; Pötters, S.; Traut, J.
Regulatory Acts within Article 263(4)
TFEU – A Dissonant Extension of

Locus Standi for Private Applicants,
Cambridge yearbook of European
legal studies, 2011.

Anotacija. *Analizuojant Lietuvos ir užsienio teisės doktriną yra pastebima, kad ieškovų teisė pareikšti ieškinį dėl Europos Sąjungos teisės aktų panaikinimo yra plačiai išnagrinėta, tačiau teisė pareikšti ieškinį dėl Europos Sąjungos institucijų neveikimo detalai neatskleista. Šio straipsnio tikslas yra atskleisti, kokioms sąlygoms esant potencialūs ieškovai turi teisę pareikšti ieškinį dėl neveikimo.*

Reikšminiai žodžiai: *ES institucijos, ieškiniai dėl neveikimo, SESV 265 straipsnis, privilegijuoti ieškovai, neprivilegijuoti ieškovai, teisė į ieškinį.*

ACCESS TO THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION SEEKING TO CHALLENGE THE INACTION OF EUROPEAN UNION INSTITUTIONS

Arvydas Budnikas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The actions for failure to act against European Union institutions are governed by the Treaty on the functioning of European Union (hereinafter also referred to as TFEU) Article 265. The purpose of these actions is to constitute a fact that European institution failed to act by not adopting legal measure when it had the legal obligation to adopt it. The action for failure to act can be lodged by privileged applicant, i. e. member state or European Union institution. Also, the action can be lodged by non-privileged applicant, i. e. private natural or legal person.*

It is noteworthy that in legal doctrine the right to action (in latin called locus standi) under Article 265 of the TFEU has been analyzed insufficiently compared to the right to action under Article 263 of the TFEU, which governs the actions for annulment. It is not clear under what conditions applicants can bring an action for failure to act before the Court of Justice of the European Union. Further uncertainty occurs regarding the right to action of private applicants under Article 265 of the TFEU. As it seems from the wording of Article 265 of the TFEU, only in cases where European Union institution fails to address to that private applicant any act other than a recommendation or an opinion, private applicant is entitled to bring the action for failure to act before the court. Questions in particular arise whether private applicant can use the action for failure to act in case the non-adopted legal act would be addressed to third party, but inevitably such inaction influences the legal interests of such private applicant.

For the above mentioned reasons, this scientific article aims to disclose the criteria for the right to action under Article 265 of the TFEU regarding privileged and non-privileged applicants. The article consists of three parts. In the first part, under what terms the action for failure to act can be lodged by member states and European Union institutions is analyzed. Further, in the second part, the same analysis is performed regarding private natural and legal persons. Finally, the third part provides necessary conclusions and remarks.

Keywords: *EU institutions, actions for failure to act, TFEU Article 265, privileged applicants, non-privileged applicants, right of action.*

Arvydas Budnikas, Mykolo Romerio universiteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto socialinių mokslų (teisės) doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptis: Europos Sąjungos teisė.

Arvydas Budnikas, Mykolas Romeris University, International and European Union Law Institute, PhD student of Social Sciences (Law). Research interest: European Union Law.